

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: HVA SKAL VI SNAKKE OM ETTER *#METOO?*

ARTIKLER OG INNLEGG

TROS- OG LIVSSYNSDIALOGEN

MÅNEDENS SALME

FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

KRISTI FORKLARELSES DAG

FASTELAVNSSØNDAG

HVA SKAL VI SNAKKE OM ETTER #METOO?

#metoo-kampanjen har synliggjort hvor utbredt seksuell trakassering og overgrep mot kvinner er, men på hvilken måte kan kampanjen lede til en videre debatt om hvordan seksuell trakassering og overgrep kan avverges og forebygges?

Den 15. oktober i fjor postet den amerikanske skuespilleren Alyssa Milano følgende twittermelding: "Forslag fra en venn – Hvis alle kvinner som er blitt seksuelt trakassert eller misbrukt, oppgir *Me Too* som status, gir vi kanskje folk en forståelse av hvor stort dette problemet er." Meldingen kom som en reaksjon på overgrepssanklagene mot filmprodusenten Harvey Weinstein. Det tok ikke lang tid før sosiale medier eksploderte. Under emneknaggen *metoo* ble hundretusenvís av historier om seksuell trakassering og overgrep delt. Kampanjen bredte om seg og ble raskt et globalt fenomen. Kvinner fra hele verden, i alle aldre og med bakgrunn i et utall ulike bransjer har stått frem med sine historier. Kampanjen har synliggjort hvor utbredt seksuell trakassering og overgrep mot kvinner er, og det har fått konsekvenser. Flere har måttet gå fra sine stillinger; blant de mest kjente har vært den tidligere nevnte filmprodusenten Harvey Weinstein og den engelske forsvarsministeren Sir Michael Fallon.

I kjølvannet av *metoo*-kampanjen har ulike bransjer opprettet bransjespesifikke underkampanjer. Norske skuespillere har startet kampanjen *#stilleforoptak*, musikere har stått fram under emneknaggen *visyngerut* eller *nårmusikkenstilner*, restaurantansatte har gått sammen om kampanjen *notonthemenu*, IT-bransjens svar er emne-

knaggen *#systemdown*, og godt over 3000 norske leger og medisinstudenter har samlet seg under kampanjen *#utentaushetsplikt*. Også innenfor kirken har kampanjen vekket engasjement, og den 24. november lanserte prester i Svenska kyrkan sin kampanje under overskriften *#vardeljus*.

Bruken av uttrykket *me too* i denne sammenheng oppsto ikke i Alyssa Milanos tweet i oktober. Det stammer fra sosialarbeideren Tarana Burke fra Harlem i New York. I 1997 møtte hun den 13 år gamle jenta Heaven. Hun fortalte Burke sin historie, en historie som omhandlet seksuelt misbruk og gjentatte overgrep begått mot henne av nære omsorgspersoner. Burke ble overveldet over de grufulle detaljene i det jenta fortalte. I 2006 stiftet hun organisasjonen *Just Be* med ønske om å

hjelpe minoritetsbarn som hadde opplevd tilsvarende seksuelle overgrep som Heaven, og for å fortelle dem at de ikke var alene, tok hun i bruk mottoet: "*Me Too*". Mottoet ble ikke laget som en emneknagg for en viral kampanje, men som et slagord som var ment å bruke for å la overgrepssatsne få vite at de ikke er alene.

#metoo-kampanjen har oppnådd målsetningen om å synliggjøre utbredelsen av seksuell trakassering og overgrep. Det har vært viktig, og for mange frigjørende. Men i fortsettelsen er det av-

Kampanjen hadde sitt utspring i en helt konkret sak. Det handlet om Harvey Weinstein, en mann med stor makt som valgte å misbruke denne makten. Seksuell trakassering handler om makt, om maktmisbruk.

gjørende at den leder til en videre debatt om hvordan seksuell trakassering og overgrep kan avverges og forebygges. I den forbindelse kan det være viktig med noen avklaringer.

En viktig avklaring i denne sammenheng handler om maktspektet. Kampanjen hadde sitt utspring i en helt konkret sak. Det handlet om Harvey Weinstein, en mann med stor makt, som valgte å misbruke denne makten. Seksuell trakassering handler om makt, om maktmisbruk. Det er avgjørende å ta med maktspektet for å kunne få en skikkelig debatt om hvordan vi kan forebygge og avverge at seksuell trakassering og overgrep finner sted. Det er misforstått fromhet ikke å skulle snakke tydelig om makt. Også i kirken trengs det steder hvor det går an å snakke åpent og tydelig om at makt finnes, om hvem som har den, og hvordan vi forholder oss til den. Det er

avgjørende at formelle maktstrukturer er tydelige og transparente. Dette gir ingen garanti for at ikke trakassering og overgrep finner sted, men det kan gjøre det lettere å avdekke maktmisbruk.

Et annet punkt ved *#metoo*-kampanjen som kan trenge en avklaring, er kjønnsaspektet. *#metoo* hadde trakasserte og overgrepsutsatte kvinner som sitt siktemål. Det meste tyder på at det er klart flest kvinner som utsettes for seksuell trakassering og overgrep. Likevel, en *fôr ensidig forståelse* av sammenhengen mellom kjønn og trakassering kan sementere en forståelse av kvinner som offer og menn som overgripere. En slik sementering av kjønnsroller kan være med på å svekke kampen for likestilling og føre til at vi glemmer at overgrep handler om makt og maktmisbruk.

Et hovedpoeng i den videre samtalen må være at både jenter og gutter trenger hjelp til å sette egne grenser og lære seg å respektere andres grenser. Den kongolesiske legen Dennis Mukwege

kom med en utfordring i sitt hovedforedrag til generalforsamlingen i Det lutherske verdensforbund i fjor. I en sterk appell fortalte han om sitt arbeid mot seksualisert vold, og om hvordan voldtekt brukes som våpen i krig. Han stilte forsamlingen følgende spørsmål: Hva er det vi lærer guttene i våre kirker? Det er et helt avgjørende spørsmål, men jeg vil utvide spørsmålet: Hva er det vi lærer *både* guttene og jentene i våre kirker? Hvordan gir vi dem hjelp til å sette egne grenser og ikke minst til å ha respekt for andres grenser? På hvilken måte kan vi som arbeider i kirken, være trygge voksne og gode forbilder for dem?

Hvordan setter du grenser i møte med seksuell nedsettende språkbruk? Hvordan forholder du deg til russelåter som insinuerer seksuell utnytting av unge jenter? Vi trenger å lære våre unge gutter og jenter om grenser, grensesetting og respekt. Det kan gjøres på mange måter, men det bør gjøres igjen og igjen.

I ungdomsarbeidet i menigheten hvor jeg jobber, har vi forpliktet oss overfor menighetsrådet på å la samtalen om grenser, om seksuell trakassering og overgrep være et fast punkt på programmet. På oppstartsturen for ungdomslederne hver høst går vi gjennom kjørereglene for å avverge og forebygge seksuell trakassering og overgrep. I

forkant av konfirmantleir har vi nye gjennomganger, og vi har utarbeidet regler som skal sikre både deltakere og ledere så godt vi kan. På lederkurs for fjorårskonfirmanter går vi gjennom det samme. Ideelt sett kunne en tenke at dette skulle være unødvendig, men det er det ikke. For dersom vi tenker at seksuell trakassering og overgrep aldri kan skje hos oss, da står vi i faresonen for ikke å få med oss det som skjer, før det som aldri skal skje, har skjedd.

.....
KJERSTI GAUTESTAD NORHEIM
KN223@KIRKEN.NO

TROS- OG LIVSSYNSDIALOGEN

HVOR ER VI, HVOR GÅR VI?

AV OLE CHR. M. KVARME
OLE.KVARME@GMAIL.COM

Hva har vi oppnådd og lært i dialogen mellom forskjellige tros- og livssynsamfunn? Hvor går veien videre for tros- og livssynsledere i et mangfoldig og livssynsåpent samfunn? Disse spørsmålene kom til meg i en henvendelse fra Samarbeidsrådet for tros- og livssyn (STL) med en forespørsel om å dele noen refleksjoner og erfaringer fra de senere tiår.¹

Da henvendelsen kom, befant jeg meg i Beograd. Jeg hadde nettopp deltatt i møter med katolske, ortodokse, muslimske og jødiske ledere i Bosnia-Herzegovina, Kroatia og Serbia. Balkan er både kruttønne og smeltedigel når det gjelder forholdet mellom etnisk og religiøs identitet, mellom majoriteter og minoriteter på tvers av de tre landene. I samtalen drøftet vi: Hva er *religiøse* leders særskilte rolle og ansvar i forhold til den politiske ledelse? Hva innebærer deres gudstro, menneskets verd og deres visjon for fred? Kan religiøse ledere gå foran, sammen bære smerten etter overgrep og formidle håp?

Norge har ikke samme voldshistorie som Balkan. Men de nevnte forhold og spørsmål har også aktualitet hos oss. I vårt land er det religiøse, kulturelle og etniske mangfoldet blitt større, og situasjonen i dag er mer kritisk enn for 10–20 år siden. Innvandring, flyktningssituasjon, globalisert terror og ekstremisme har satt spor, og den dialog vi har hatt og har, er kommet under kryssild.

Samtidig befinner vi oss ved en korsvei i statens forhold til Den norske kirke og alle tros- og livssynsamfunn. Hva vil det for eksempel innebære for majoritets- og minoritetsrelasjoner at grunnloven nå omtaler Den norske kirke som "Norges

folkekirke"? Regjeringen arbeider med en ny tros- og livssynspolitik, og vi går spennende tider i møte.

I det følgende fokuserer jeg på noen få milepæler på vår vei frem til i dag, og jeg samler erfaringer og blikket fremover under fem overskrifter:

- Den vanskelige dialogen – Islam i Norge.
- Antisemittisme – fortsatt en utfordring?
- Samarbeid i livssynsmangfoldet
- Kristen enhet og større mangfold
- Folkekirke, majoritet og minoritet?

Avslutningsvis vil jeg komme med noen få refleksjoner om språket i et livssynsåpent samfunn.

DEN VANSKEelige DIALOGEN – ISLAM I NORGE

På begynnelsen av nittitallet rettet *Mellomkirkelig råd* (MKR) i Den norske kirke et spørsmål til moskeene om hvem de skulle henvende seg til som representanter for muslimene i Norge. Det førte til etableringen av et kontaktorgan i 91 og etablering av *Islamsk Råd Norge* (IRN) i 93. Det ble også opprettet en kontaktgruppe mellom MKR og IRN, og dette samarbeid har satt viktige spor, bl.a. med mange fellesuttalelser gjennom årene.²

I mine 19 år som biskop i Borg og i Oslo har IRN vært et viktig kontaktpunkt, men like vesentlig har samtaler og samarbeid med lokale imamer og moskéer vært. Parallelt med samarbeidet mellom MKR og IRN er det utviklet kontakt på lokalplan mellom menigheter og moskéer, spontant og på deres eget initiativ. Gjestfrihet har igjen kommet i fokus, og jeg vil

her gi honnør til moskéer for deres invitasjoner til fellesskap under Ramadan og åpne dager. Den samme gjestfriheten har jeg også opplevd hos hinduer og buddhister. Jeg nevner dette her for å unngå et for sterkt institusjons- og rådsfokus for vår rolle som tros- og livssynsledere. Uavhengig av det som skjer på nasjonalt rådsplan, er det viktig å oppmuntre og bidra til fellesskap og nettverksbygging lokalt.

2011 ble et år som styrket disse relasjonene, men også ga bud om nye spenninger. Jeg tenker naturligvis på terroren og tragedien den 22. juli og på borgerkrigen i Syria og Irak med dens ringvirkninger også hos oss.

Noe av det første jeg gjorde etter den skjebnesvangre helgen i juli 2011, var å invitere IRN og noen imamer til Bispegården. Jeg spurte: "Kan vi nå gjøre noe sammen?" Én av imamene tok ordet og talte i et kvarter om sorgen over de tapte liv og de mange sårede. Han tok oss ned på dypet i et fellesskap på tvers av tro og kultur, som jeg sjelden har opplevd. Siden skjedde det også noe; vi opptrådte sammen i moskéer og kirker, og jeg kommer ikke til å glemme blomstertoget fra Grønlands torg til Domkirkeplassen.

Men fellesskap i sorg er jo ikke for at vi skal bli i sorgen, men for livets skyld, og det som skjedde i 2011, har hatt gode ringvirkninger. Paradokset er at dette fellesskapet har kommet i skyggen av det som har skjedd i kjølvannet av borgerkrigen i Midtøsten, med økt polarisering og frykt for ekstremisme og terror. Det har også ført til kritikk av dialogen med muslimer.

Den svenske professor og biskop *Krister Sten-dahl* har formulert tre retningslinjer for dialog³: La den andre definere seg selv. Sammenlign likt for likt, ikke det verste i den andres tradisjon med det beste i egen. Gi rom for hellig misunnelse (*holy envy*). Disse retningslinjene er kun et utgangspunkt, men har vært til god hjelp for meg. Når det sies at vi ikke skal sammenligne det verste i den andres tradisjon med det beste i vår egen, har jeg samtidig behov for en tilføyelse. Dialogen bør være en "container" for det vanskelige, problematiske og smertefulle i våre gjensidige relasjoner, og samtidig søke å bringe frem det gode i hverandres tradisjoner. Det er en vanskelig øvelse.

Nå har mange fellesuttalelser fra MKR og IRN gått inn i det vanskelige og det vi har felles, slik *Faruq Terzic* har gjort rede for i en utmerket analyseartikkel fra 2013⁴. Situasjonen i dag er imidlertid blitt mer kritisk, både i debatten om islam og ekstremisme og når det gjelder IRN's rolle allment og i Samarbeidsrådet for tro og livssyn.

Jeg er ganske så uenig med *Hege Størhaugs* syn på islam som "den ellefte landeplage"⁵. Det betyr ikke at mange av hennes observasjoner ikke er korrekte. Men etter fellesskap med muslimer her hjemme og samarbeid med ledere i Midtøsten og på Balkan kjenner jeg meg ikke igjen i hennes grunnleggende syn på islam. Mitt anliggende her er dette: Vi må ikke skusle bort det som gjennom tiår er oppnådd gjennom fellesskap på mange plan, men styrke dialogen etter nevnte retningslinjer og med den tilføyelsen jeg ga.

Det er når vi befinner oss i turbulent farvann at fortsatt dialog har sin store betydning på sikt. Da gjelder det både å ta det vanskelige og turbulente på alvor og fremelske det gode i hverandres tradisjoner. Da jeg nylig besøkte en av moskéene på Grønland, tillot jeg meg å si: "Vi legger ikke skjul på forskjellene i vår gudstro. Men både jøder, kristne og muslimer bekjenner en nådig og barmhjertig Gud. Tenk hva som kunne skje om vi sammen lot det få rom i ord og handling?"

ANTISEMITTISME – FORTSATT EN UTFORDRING

Omtrent samtidig med at IRN ble dannet, markerte *Det Mosaiske Trossamfunn* (DMT) sine 100 år i Norge, i 1992. Jubileet synliggjorde jødernes vanskelige historie i vårt land, både før, under og etter andre verdenskrig, men løftet også frem norske jøders plass og betydning i vårt samfunn⁶. Ved denne anledning tok en gruppe privatpersoner i Den norske kirke initiativ til en "folkegave" til DMT, og senere ble en kontaktgruppe etablert mellom MKR og synagogen. Noen år etter tok regjeringen Bondevik initiativ til et rettsoppgjør for jødernes tap av eiendom under og etter krigen, og i 1999 vedtok Stortinget denne restitusjonen, som også førte til opprettelsen av Holocaustsenteret.

Slik ble synagogens jubileum en skjellsettende

begivenhet og har satt viktige spor. Viktigst er den betydning det har hatt for norske jøders identitet som jøder og nordmenn, og for det jødiske bidrag i vår offentlighet, på livssynsområdet og i relasjon til andre trossamfunn. Det betyr ikke at vi som samfunn og kirke er ferdige med den understrøm av antisemittisme og antijudaisme som kan merkes.

Da den storstilte demonstrasjonen for fred i Gaza og det sørlige Israel gikk av stabelen i 2009, fikk vi noen av de styggeste utslag av antisemittisme i vårt land på mange tiår. Det var åpenbart utslag av sinne mot Israel, men hvorfor fikk norske jøder unngjelde? Noe av det traumatiske den gang ble gjenopprettet da muslimske ungdommer etter terroren i Paris og København i 2015 tok initiativ til å slå en ring rundt synagogen i vår by. En av initiativtakerne som sto frem som jødehater i 2009, fortalte da at hun hadde gått dypere inn i et studium av Koranen og innså at islam vil fred og sameksistens mellom muslimer og jøder. Vi er likevel ikke ferdig med antisemittisme verken blant muslimer eller blant kristne.

Dette året markeres de 500 år siden reformasjonen startet med *Martin Luther* i Wittenberg. Arven etter Luther har også noen særdeles mørke pletter, særlig hans hatske skrifter og ytringer mot jødene. Vårt Bispemøte fant det derfor nødvendig i opptakten til denne markeringen å ta et oppgjør med Luthers antijudaisme og de spør den har satt i lutherske kirker⁷. En skjult, ofte ubevisst antijudaisme kan fortsatt forekomme i kristen forkynnelse og krever både innsikt, årvåkenhet og oppfølging fra ledere i vår kirke.

Når jeg her begynte med synagogens jubileum og tar disse forhold med, er det for å understreke to anliggender:

- Den jødiske arv er ett av flere viktige element som har formet Europa positivt både kulturelt og trossmessig. Antisemittisme er imidlertid også fortsatt en understrøm som har gått parallelt med majoritetskulturens forhold til andre minoriteter. Holocaustsenterets forskning på holdninger i vårt eget land har vist det. Det krever både årvåkenhet og aktiv veiledning fra tros- og livssynsledere.

- Dernest vil jeg gi honnør til Det Mosaiske Trossamfunn for den konstruktive måten som de

selv har tilkjempet seg en plass i det offentlige rom på. Jeg har lært av det, og det er et eksempel til etterfølgelse for andre.

SAMARBEID I LIVSSYNSMANGFOLDET

Det var naturligvis tilfeldig at Det Mosaiske Trossamfunns 100-års-markering og oppstarten av Islamsk Råd Norge fant sted i samme tidsrom. Men begge begivenheter gjorde de muslimske og jødiske samfunn tydeligere nærværende i det offentlige rom, det ble begynnelsen til nye relasjoner med andre trossamfunn og ga nye erfaringer i skjæringspunktet mellom majoritet og minoritet, mellom etnisk-kulturell og religiøs identitet. Jeg tenker det ikke er tilfeldig at noen av de samme aktørene sto bak etableringen av *Samarbeidsrådet for Tros- og Livssynssamfunn* i 1996.

Nå må det nevnes at STLs tilblivelse også har sin bakgrunn i reaksjonen og responsen fra flere tros- og livssynssamfunn på det nye KRL-faget den gang, siden endret til RLE og KRLE⁸. Det religionspolitiske farvann er sjelden en stille flytende elv, men kan være turbulent og kreve motstrøms bevegelser. Da STL ble etablert, skjedde det også med usedvanlig bredde. Internasjonalt er det lagt merke til at rådet har Humanetisk forbund som ett av sine medlemmer, og at Den norske kirke er med på lik linje med de andre.

STL har vært en smeltedigel og bidratt til at vi i dag som ledere lytter til hverandre på en annen måte enn vi gjorde før, og med større frimodighet kan artikulere tro og livssyn i det offentlige rom. Uten STL hadde vi neppe fått den offentlige utredning om "Det livssyns åpne samfunn" og det som nå skjer i arbeidet med en ny tros- og livssynspolitikk.

På ett område der jeg selv har vært involvert, har STL – og da må også *Human-etisk Forbund* (HEF) spesielt nevnes, – bidratt til konkret ny utvikling: i den religiøse og livssynsmessige betjening i helsevesen og Forsvar. For et par år siden tilsatte *Feltprestkorps* en feltimam og en felthumanist. De er tilknyttet Feltprestkorps, men står under tilsyn av egne ledere i henholdsvis moské og HEF slik prestene fra vår kirke står under tilsyn av Oslo biskop. STL på sin side lanserte prosjektet "*Samtalepartnere*" som et

supplement til sykehusprestene i tros- og livssyns-
betjeningen på sykehusene.

Dette siste prosjektet har skapt debatt. Mange sykehusprester ønsket det velkommen, mange opplevde det som en konkurrent og kritikk av egen tjeneste. Med tanke på veien videre, tror jeg følgende memento er avgjørende: At vi som kirke erkjenner at mono-polets tid er forbi, og at vi som prester i Den norske kirke ikke kan gjøre krav på å betjene hele mangfoldet i sykehuspopulasjonen. Samtidig bør ”Samtalepartnerne” kunne uttrykke at de verdsetter betydningen av den omfattende tjeneste sykehusprestene faktisk utfører – også for mange utenfor Den norske kirke. Jeg vet at mange på begge sider gjør nettopp det, men vi er ennå ikke ved veis ende.

I forbindelse med 20-årsjubileet for STL skrev *Cora Alexa Døving* rapporten: ”Å insistere på likebehandling – STL som politisk aktør gjennom 20 år”. Hennes avsluttende setninger er tankevekkende: ”På det nasjonale nivå har det blitt etablert et språk for likebehandling som STL bør gis mye av æren for. Og i en tid da religiøsitet ikke lenger er omsluttet av ”ja til et fargerikt fellesskap”, men i stor grad forbindes med irrasjonalitet og frykt, har STL fortsatt å insistere på nettopp mangfold og likebehandling på tros- og livssynsfeltet.” I denne konklusjon med fokus på språk ligger det både et memento og en utfordring som jeg skal komme tilbake til.

KRISTEN ENHET OG STØRRE MANGFOLD

I 2006 ble *Norges Kristne Råd* og *Frikirkerådet* slått sammen. Det er også en milepæl i vår sammenheng, og jeg ser denne begivenhet både i et kirkelig og et større, interreligiøst perspektiv. Ved tusenårsskiftet feiret vi to tusen år etter Jesu fødsel med stor bredde på tvers av kirkesamfunnene. Det var én av impulsene som førte til sammenslåingen av de to rådene i 2006. I ettertid tenker jeg at erfaringene med STL også spilte en rolle. Samarbeidet i STL artikulerte behovet for tydeligere kristen enhet, ikke bare av hensyn til forholdet mellom kirkesamfunnene som sådan, men med tanke på kontakt og samspill med mennesker av annerledes tro og livssyn.

Det nye rådet opprettet raskt et *Flerkulturelt kirkelig nettverk*. Innvandring har gitt oss mange medborgere fra andre religioner, men også et like stort antall kristne fra andre kulturer og konfesjoner enn den lutherske. Bare Oslo har 80–90 slike migrantmenigheter, og i tillegg kommer det etniske og kulturelle mangfold i den katolske kirke som har hatt en sterk numerisk vekst de siste tjue år. Det flerkulturelle nettverket er blitt et fellesorgan for disse menighetene og ivaretar dem på forskjellig vis.

Denne utvikling er også av betydning i STL-sammenheng. Hvordan vil disse menighetene og tilsvarende forsamlinger bli ivare tatt og få rom når ny lov om tros- og livssynssamfunn skal utmeisles? Her er jeg imidlertid mer opptatt av vår rolle som tros- og livssynsledere. For meg førte situasjonen i Oslo til at jeg raskt måtte si: Vår kirkevisjon må være større enn Den norske kirke. Den må omfatte hele den kristne familie i vårt land, ja også møtet og samspillet med andre tros- og livssynssamfunn.

I kirkelig språkbruk tales det ofte om *økumenikk*, og med det mener vi som regel felleskristent samarbeid. Men ordet ”økumene” er gresk og betyr ”den bebodde jord”. Som kristne er vi oss bevisste å tilhøre et verdensvidt fellesskap, og jeg tenker at alle tros- og livssynssamfunn har en horisont som går ut over våre nasjonale grenser. Det utfordrer vår tenkning og praksis i forholdet mellom majoritet og minoritet, mellom etnisk-kulturell og religiøs identitet. Dermed er jeg fremme ved siste hovedpunkt.

FOLKEKIRKE, MAJORITET OG MINORITET?

I 2012 gjorde Stortinget vedtak om skille mellom stat og kirke og endret Grunnloven, og 1. januar i år ble dette skillet gjennomført. I Grunnlovens nye formulering heter det at den evangelisk-lutherske kirke ”forblir Norges folkekirke”. Jeg har brukt og bruker betegnelsen folkekirke, men må innrømme at jeg gjør det med noen mentale forbehold.

Grunnlovens paragraf sier først at det skal være religionsfrihet for alle i riket og dernest at den lutherske kirke *forblir Norges folkekirke*. I tillegg

heter det at den som sådan skal understøttes av staten, og at andre tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje. Den grunnleggende religionsfrihet og lik understøttelse er viktig. Når Den norske kirke likevel får en særskilt plass i Grunnloven mellom disse to punkter, og det med uttrykket *forblir Norges folkekirke*, får jeg noen problemer.

Uttrykket *folkekirke* er ikke definert, og den tette kobling mellom nasjon (Norges), folk og kirke har gjennom historien skapt mange tragiske snublestener i forhold til mennesker av annen konfesjon eller tro. Det sies også *forblir*, linjen trekkes bakover og noe skal videreføres. Frem til 1845 var Den norske kirke eneste lovlige kirke og trossamfunn i Norge, og først i 1956 falt paragrafen som utestengte jesuitter. Vi *var* en kirke som omfattet hele folket, med et sammenfall av det norske og lutherske, men slik *er* det ikke lenger.

Nå er jeg ikke i tvil om at de som er glad i uttrykket *folkekirke*, også vil ta avstand fra de kritiske og tragiske utslag av koblingen nasjon, folk og kirke i europeiske folkekirkers historie. Men det står altså *Norges folkekirke* og ikke *én folkekirke i Norge*. I misjons- og dåpsbefalingen taler Jesus om å gjøre "alle folkeslag til disipler", og det er et kall vi deler med andre kristne kirkesamfunn i dette land.

Bruken av betegnelsen i dag er heller ikke entydig. Få er uenige i at vi skal være en åpen, inkluderende kirke med tett tilknytning til folkets liv. Men av og til kan en få inntrykk av at alt og alle skal inn i og betjenes av denne kirken. Det kan virke både arrogant og monopoliserende overfor annerledes troende. Det tar samtidig fokus bort fra at kirkens grunnleggende identitet ikke er forankret i folket, men er å være *Jesu Kristi kirke* med alt det innebærer av tro, etterfølgelse, fellesskap og frihet som trossamfunn.

Nå er jeg også opptatt av kontinuitet, både i kirkens liv og i folkets liv. Jeg kan verdsette at Grunnloven omtaler den kristne og humanistiske arv som verdigrunnlag fordi det går ut over koblingen nasjon og kirke og åpner for andre tradisjoner. Det forutsetter samtidig et tydelig skille mellom det som er statlige myndigheters og

religiøse institusjoners ansvar. For meg innebærer skillet mellom stat og kirke at vårt ansvar som kirke for den kristne *trosarven* i folket *nå* må ivaretas *sammen* med andre kirkesamfunn og ikke til forskjell eller atskilt fra dem. Et skritt i riktig retning var den fjernsynsoverførte, økumeniske gudstjenesten i Nidarosdomen i anledning reformasjonsmarkeringen 31. oktober. Men på dette punkt trenger vi fortsatt en dialog preget av ydmykhet og gjensidig respekt som kan føre til videre samhandling.

Vår kirke bærer en historisk arv og er fortsatt majoritet i vårt land. Men vi har lutherske trossøken som lever som små minoriteter på de fleste kontinenter. Jeg har selv vært del av en liten kristen minoritet i Israel, og møtet med majoriteter og minoriteter på Balkan har gitt ny ettertanke. I kristen etikk har vi uttrykket *facultas et obligatio*: Den rett eller mulighet vi krever for oss selv, plikter vi også å gi andre. Det innebærer blant annet spørsmålet: Når vi i Norge engasjerer oss for kristne minoriteter, deres rettigheter og frihet i andre land, hva betyr det for den frihet, de muligheter og rettigheter vi gir andre i vårt eget land?

Facultas et obligatio handler om *gjensidighet*. Cora Alexa Døving skrev om STL: "Å insistere på *likestilling*." Men hva betyr likestilling og gjensidighet i et livssynsåpent samfunn slik vi ønsker det? Her vil jeg fra min side understreke:

- Som fristilt kirke må vi si fra oss statlige privilegier og frimodig finne vår plass og utfolde tjenesten med evangeliet *sammen* med andre kristne og *ved siden av* andre tros- og livssynssamfunn.

- Med det rom som rettmessig skal tilkomme de forskjellige samfunn, tenker jeg gjensidighet bør innebære at disse også vet å verdsette vår kirkes liv, virke og plass i det norske samfunn. Hvordan kan vi ellers omtale det som et livssynsåpent samfunn?

SPRÅKET I ET LIVSYNSÅPENT SAMFUNN

Flere tiårs dialogarbeid har vist at det er mulig å styrke fellesskap og samspill på tvers av tro og livssyn. Det har ikke skjedd uten at vi har vært

gjennom turbulente farvann. Slik må det være, det hører med i en genuin dialog på tvers – både å lytte intenst, tale frimodig og i denne prosess lære nytt. Disse erfaringene må vi ta med oss når nye utfordringer står for døren.

I sin konklusjon i rapporten om STL som politisk aktør gjennom 20 år skrev Cora Alexa Døving: ”På det nasjonale nivå har det blitt etablert et språk for likebehandling som STL bør gis mye av æren for.” I sin gjennomgang av uttalelser fra MKR og IRN påpeker Faruq Terzic også at språket i disse uttalelsene unngår religiøs terminologi og legger vekt på allmenne verdier som skal kommunisere bredt. Faruq Terzic sier samtidig at disse uttalelsene gir kristne og muslimske ledere en mulighet til å *utfolde* slike uttalelser med motivasjon fra tro og tradisjon.¹⁰

Mitt poeng her er den utfyllende og forskjellige rolle som samarbeidsrådene som sådan har, og som tros- og livssynssamfunnene og deres ledere har i et livssynåpent samfunn. Språket i uttalelser fra interreligiøse konsensusorgan må nødvendigvis være allment. Dette språket er i seg selv viktig, er et resultat av en ærlig og åpen dialog og setter ord på det vi kan stå sammen om. Men for tros- og livssynssamfunnene handler det ikke bare om allmenne verdier, men om en distinkt tro og bekjennelse enten vi er kristne eller jøder, muslimer eller mormoner, Bahai eller buddhister.

Døving berører også dette i sin konklusjon, med sin skarpe kommentar at ”religiøsitet ikke lenger er omsluttet av ”ja til et fargerikt fellesskap”, og i stor grad forbindes med irrasjonalitet og frykt.” Om det stemmer, har vi som tros- og livssynsledere en formidabel oppgave foran oss: å gi et tydeligere språk til den gudstro og det livssyn vi bærer med oss. Jeg tenker at et samfunn der det religiøse språket forsvinner, ikke blir varmere, men fattigere og kan neppe omtales som livssynsåpent.

Mange har nok erfart at vi i en kjapp medievirkelighet gjerne tyr til allmenne ord og uttrykk, eller at mediene klipper bort det vi sier som er dypere forankret i tro og livssyn. Det siste har ofte skjedd når det har vært viktig for meg å nevne Jesu navn og en motivasjon hentet fra evangeliet. Men i senere tid har flere medier også

gitt mer rom for det.

I dialogen på tvers av tros- og livssyn og særlig når det utvises gjensidig gjestfrihet, har min erfaring vært at rommet for tro, bekjennelse og vitnesbyrd ikke er blitt mindre, men større. I så henseende har det også vært vesentlig at STL har ”fortsatt å insistere på mangfold og likebehandling på tros- og livssynsfeltet.” Med sitt virke har dette rådet gitt oss større frimodighet til å sette ord på gudstro og livssyn i det offentlige rom.

Da må det samtidig sies at denne frimodighet har sin dypeste forankring i den tro vi bærer med oss. Dette utgangspunkt og denne motivasjon vil naturligvis variere. Slik må det også være. For oss som kristne begynner det med ham som vi bekjenner, og som gir oss del i Guds nåde og barmhjertighet, Jesus Kristus. Det er denne forankring som også har drevet meg inn i dialogen for å gi livet, troen og håpet en mulighet i det større fellesskapet.

¹ Foredrag for Topplederforum i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Oslo 2.11.17, der med tittelen: Tros- og livssynslederes rolle i et åpent og inkluderende samfunn. Her gjengis foredraget med noen forkortelser og noen få utvidelser med tanke på LKs leserkrets.

² Jfr. Faruq Terzic’ utmerkete artikkel i Norsk Tidsskrift for Misjonsvitenskap 4/2013; Theological Principles versus Secular Languages; An Analysis of Joint Statements of the Council on Ecumenical and International Relations of the Church of Norway and the Islamic Council of Norway.

³ Først presentert under en pressekonferanse i Stockholm i 1985, senere gjentatt i forskjellige sammenhenger, med variasjoner av de korte formuleringer som her gjengis. Jfr. G. Haaland i Dialogteologi på Norsk, Verbum forlag, Oslo 2016, s.81f.

⁴ Jfr. note 2.

⁵ Kolofon forlag, Oslo 2015

⁶ Du skal fortelle det til dine barn. Det Mosaiske Trossamfund i Oslo 1892–1992; utgitt av DMT samme år.

⁷ Se Den norske kirkes hjemmeside/Bispemøtet.

⁸ Jfr. Cora Alexa Døving, se nedenfor.

⁹ Rapporten finnes i sin helhet på STLs hjemmeside.

¹⁰ Jfr. nevnte referanser.

MÅNEDENS SALME JANUAR 2018

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE
ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

NÅR DU VIL (DEN NORSKE KIRKES SALMEDATABASE, NYE SALMER, NR. 7)

T: HOLGER LISSNER 2015 M: ÅSHILD WATNE 2015

Vi starter 2018 med en salme som ble skrevet til reformasjonsjubileet 2017 – rett og slett for å understreke det som er et hovedpoeng i denne månedens salme, at Gud skaper noe nytt her og nå. Reformasjon skjer når og hvor Gud vil. Som opptakt til reformasjonsjubileet ble det utlyst en europeisk salmekonkurranse av "Community of Protestant Churches in Europe". Først ble det avholdt en tekstkonkurranse – "Reformation Song Contest". Vinner ble salmen "Når du vil", skrevet av den danske salmedikteren Holger Lissner ("When You Will" på engelsk). Deretter ble det holdt en melodikonkurranse. Det kom inn 120 bidrag til Lissners tekst. Disse ble bedømt anonymt, og Åshild Watne, komponist og førstelektor i musikkvitenskap på Universitetet i Oslo, gikk av med seieren. I et intervju med "Vårt Land" (19.1.2016) sier hun: "Lissner er en tydelig tekstforfatter som vet hvordan en sangtekst skal fungere. Det er blant annet viktig at tekststrytmen er lik i alle vers. Dette går på tunge og lette stavelser, men også på at høydepunktene i versene må treffe på samme sted slik at det blir samspill mellom melodi og tekst."

Holger Lissner har til sin engelske tekst skrevet under overskriften: "*We do not create a reformation. The reformation comes when God will.*" ("Vi skaper ikke en reformasjon. Reformasjonen kommer når Gud vil.") Dette er bakgrunnen for tittelen "Når du vil". Når Gud vil, bryter ordene frem; når Gud vil, styrter murer i grus; når Gud vil, kaller han en profet til å tale sannheten; når Gud vil, brytes gudsbilder ned slik at vokterne mister kontrollen; når Gud vil, kalles vi til kamp og Ånden gir oss kraft til forvandling (v 1–5). Sjette vers er et

"Fadervår-vers", en bønn til Gud om at mørket må flykte, og døden må tape, slik at vi kan se Guds rike.

I det andre verset benytter Lissner et bilde som trenger en forklaring: "... valmuer gløder på slektenes graver." Kornvalmuen er blitt selve symbolet på første verdenskrig. Betydningen er hentet fra den kanadiske legen, John Mc Craes dikt "På Flanderns marker". Flandern var blant de verste slagmarkene under 1. verdenskrig. Men her blomstret også de røde kornvalmuene i små skyttergravshager – som et vitnebyrd om menneskene som mistet livet i krigen, og som et konkret uttrykk for liv, fred og håp om en framtid etter krigen.

Alle vers i denne reformasjonssalmen avsluttes med de samme ordene – og melodien gir oss et løft til å synge det ut med kraft og jubel, vissheten om at nå skaper Gud noe nytt: "Livet blir nytt, – vi synger, vi synger." Dette er i god luthersk ånd. Salmene han selv skrev, og inspirerte andre til å skrive, fikk enorm betydning for reformasjonen. Den syngende menighet var og er et sterkt uttrykk for det allmenne prestedømme i funksjon. "Vi synger, vi synger." Også denne visjonen bidrar Lissner og Watne til å holde levende med sin sterke tekst og sangbare melodi.

Som nevnt ovenfor ble salmen skrevet på engelsk og dansk i første omgang (2015). I 2016 ble den oversatt til norsk av Holger Lissner, med god hjelp fra salmevenner i Norge. Salmen finnes på Youtube med Søm kirkekor og komponistens 12 år gamle sønn, Albert, som solist. Søk på "When you will / Når du vil".

I samarbeid med Eide forlag trykker LK hver måned en omtale av en av de nye salmene i Norsk Salmebok / Den norske kirkes salmedatabase.

Omtalen finnes også på www.norsksalmebok.no, der man dessuten kan finne salmeforslag til gudstjenestene.

LUTHERSK KIRKETIDENDE

- 2017 -

Redigert av:

Professor Harald Hegstad, prost Hege Elisabeth Fagermoen, universitetslektor Sjur Isaksen
sokneprest Anne Grete Listrøm, fung. sokneprest Kjersti Gautestad Norheim

Bokmeldingsansvarlig: Stipendiat Per Kristian Sætre
Redaksjonssekretær: Prest/konsulent Eyolf Berg

152. årgang – JANUAR–DESEMBER 2017

FORLAGT AV LUTHER FORLAG, OSLO

*Redaksjonen beklager pagineringsfeil fra og med nr. 11 og utover. Feilen får følger for pagineringen til og med nr. 21.
Korrigert sidenummer står i parentes etter det trykte sidenummeret. I nr. 22 er pagineringen igjen korrekt.*

REDAKSJONELLE ARTIKLER:

01 Et nådens år (Hege E. Fagermoen).....	2
02 En mer selvstendig kirke (Harald Hegstad).....	26
03 Sunday People – 82 (Sjur Isaksen).....	58
04 Stillheten (Anne Grete Listrøm).....	86
05 Forblir Norges folkekirke ... (Hege E. Fagermoen).....	110
06 Skriften alene (Harald Hegstad).....	134
07 Er Guds forsoning relasjonell eller intrapsykisk? (Sjur Isaksen).....	162
08 Å bygge med ord (Anne Grete Listrøm).....	186
09 Det hellige rommet (Hege E. Fagermoen).....	214
10 Pinse på ny (Harald Hegstad).....	246
11 Antievangelist (Sjur Isaksen).....	246 (278)
12 Skaperverket (Anne Grete Listrøm).....	270 (302)
13 Utpust – Inn pust – Livspust (Hege E. Fagermoen).....	298 (330)
14 Bispemøtet 100 år (Harald Hegstad).....	322 (354)
15 Nåde 1946 (Sjur Isaksen).....	350 (372)
16 ”Du slapp meg ikkje” (Kjersti Gautestad Norheim).....	378 (410)
17 Nåde på norsk (Hege E. Fagermoen).....	406 (438)
18 Reformasjonen – på leting etter det katolske (Harald Hegstad).....	426 (458)
19 Beredskap (Sjur Isaksen).....	454 (486)
20 Prestetjenestens krav til tonalitet (Kjersti Gautestad Norheim).....	478 (510)
21 Gudstjeneste i tiden – preludium (Hege E. Fagermoen).....	502 (534)
22 Sola (Sjur Isaksen).....	566

ARTIKLER OG DEBATTINLEGG ETC.:

Har Luther fortsatt noe å si oss? (Lars Inge Magerøy).....	4
Arven fra Luther og det jødiske fol (Bispemøtet).....	8
Hva skal vi gjøre med biskopen? (Astrid Sætrang Morvik).....	9
Månedens salme: Av dypest nød jeg rope må (N13 745) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	12
Mer himmel på jord (Jens-Petter Johnsen).....	28
Jesus er herre (Olav Fykse Tveit).....	34
Voksne menn klatrer ikke i trær (Lars Hana).....	38
Et svar til Riise om årstall, kirkeordning og kirkelig lederskap (Martin Enstad).....	42
Kirkens tilsynstjeneste i lys av ny kirkeordning (Bispemøtet).....	60
Kyrkja og dei ikkje-truande medlemmane (Geir Sakseid).....	65
En maktesløs biskop (Gustav Danielsen).....	70
Månedens salme: Før at du inte tog det gudomliga (N13 358) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	71
Luther og musikk i gudstjenesten (Atle Sommerfeldt).....	88
Guds nåde setter fri (Bispemøtet).....	94
Den diakonale kirke (Diakonitvalget i Oslo Domkirke m.fl.).....	96
KM 06/17 Vigsel og forbønsliturgi 2017 (Kirkemøtet).....	97
Veileder til ny vigselsliturgi (Bispemøtet).....	98
Teologisk og prinsipielt grunnlag for kirkas dåpsopplæring (Trond Skard Dokka).....	112
Hva skal biskopen gjøre? (Astrid Sætrang Morvik).....	120
Månedens salme: På veiene ute i verden (N 13 732) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	122
Det digitale kirkerommet vokser (Ingeborg Dybvig).....	136
Et prosjekt er over (Per Ivar Våje).....	139

Det forsonende mangfold – et håpsteget (Atle Sommerfeldt).....	144
Forsoning og tilgivelse som tema i sjelsorgen (Tormod Kleiven)	164
Forsoning i påsken (Sjur Isaksen)	168
Biskop på usikker grunn (Ove Kr. Sundberg).....	171
Salme til reformasjonsjubileet 1517–2017 (Eyvind Skeie)	187
Den befriende klagen (Gunhild Maria Hugdal)	188
Menighetsutvikling på luthersk mark (Halvor Nordhaug).....	190
Å være luthersk menighet i en minoritetskirke (Anne Lise Matre)	193
Ny kirkeordning – et helhetsforslag (Gustav Danielsen).....	197
Månedens salme: Kornet har sin vila (N 13 205) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	199
De norske kirkebygg – noe å være stolt av! (Oddbjørn Sørmoen)	216
Steinene skal rope (Jan Terje Christoffersen)	220
Det sansede kirkerom (Hans Arne Akerø).....	225
Over terskelen til det liturgiske rommet (Margrete Kvalbein).....	228
Det diakonale kyrkjerommet (Hilde Kirkebøen).....	232
Sier Bibelen intet om klima og miljø? (Oskar Skarsaune).....	235
Kompetanse, styring og prioritering (Per Kristian Aschim)	248
Refleksjoner om Luther og diakoni (Atle Sommerfeldt)	253
10. november, tesenes 500-årsdag (Gisle Sørhus).....	260
Månedens salme: Ærens konge, nådens Herre (N 13 320) (Estrid Hessellund og Sindre Eide)	262
Hvordan forholder lutherske kirker seg til Augustanas fordømmelsesutsegn i dag? (Halvor Nordhaug)	248 (280)
En kirke, enhetlig ledelse (Stein Bjarne Westnes og Knut Grønvik)	252 (284)
Vi er en ordkirke (Christopher Woie)	255 (287)
Skaperverket i et globalt/misjonalt perspektiv (Knut Hallen og Per Ivar Våje).....	272 (304)
Skaperverket ikke til salgs, bare til låns – hva kan kirken bidra med? (Svein Olaf Thorbjørn-sen)	276 (308)
Håpet om et vendepunkt (Inge Westly).....	280 (312)
Har Jesus all makt i himmelen og på jorda? (Magnar Kartveit).....	283 (315)
Månedens salme: All skapning Herre, Allmakts Gud (N13 302) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	284 (316)
Den feminine Ånd og kirken som mor (Hege E. Fagermoen).....	299 (331)
Månedens salme: Så grønn en drakt, så rik en duft (N 13 845) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	304 (336)
Global reformasjon (Knut Hallen og Elin Finseth Sæverås)	324 (356)
"Fra Guds hjerte til menneskets sjel" (Sjur Isaksen).....	328 (360)
Hva er det verdt? (Sturla J. Stålsett).....	330 (362)
Organisering – til glede og besvær (Lars Hana)	333 (365)
Månedens salme: Så grønn en drakt, så rik en duft (N 13 845) (Estrid Hessellund og Sindre Eide) – korrigert pga. feil tekst i forrige nummer.....	334 (366)
Månedens salme: Vern og beskytt meg, ikke fornekt meg (N13 725) – Jordens bønn (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	335 (367)
Er du med? (Olav Fykse Tveit).....	352 (384)
Hans Nilsen Hauge (Atle Sommerfeldt).....	356 (388)
Det handler om å LEVE (Odd J. Eidner).....	380 (412)
"Der roser aldri dør" (Helle Maria Wolstad).....	383 (415)
Selvmord tar flest unge liv i Norge (Randi T. Nordvik).....	386 (418)
Kirkens oppdrag og ordning (Knut Grønvik og Stein Bjarne Westnes).....	390 (422)
Månedens salme: Vern og beskytt meg, ikke fornekt meg (N 13 725) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	394 (426)
Et kinesisk kristent perspektiv på "frihet i Guds nåde" (Xida Chen)	407 (439)
Hvor er jeg – hvor står du? – Kontekstuell sjelsorg blant hørselshemmede (Ingrid Stillström og Eyolf Berg).....	410 (442)
Mennesker er ikke til salgs! (Knut Refsdal, Elin Finnseth Sæverås og Knut Hallen).....	412 (444)
Månedens salme: Amazing grace! / Å nåde underfull og stor (N13 342) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	414 (446)
Kva var egentleg intensjonen til reformasjonen? (Joar Haga)	428 (460)
What's in a name? (Roger Jensen våg).....	431 (463)
Det mormor gikk glipp av (Brian McNeil).....	435 (467)
Kan reformasjonshistorien inspirere til økumenisk tilnærming mellom lutheranere og frikirkelige i dagens Norge? (Ingunn Folkestad Breistein).....	438 (470)
Organisering og ledelse (Lars Hana).....	442 (474)
Hva er kirkens kjernevirksomhet? (Tor Johan S. Grevbo)	443 (475)
Beredskap og kirke i et livssynsåpent samfunn (Sturla J. Stålsett).....	455 (487)
Beredskap sett fra prostesetet (Kristin Moen Saxegaard)	458 (490)
Den aktive menighetspresers perspektiv på å delta i beredskapsavtalen (Eva Klokkerud)	461 (493)
Samarbeid er beredskap (Inge Ålgård)	463 (495)
Vi må prioritere (Martin Enstad)	466 (498)
Månedens salme: Hør, den bodskapen som vi forkytter (N13 742) (Estrid Hessellund og Sindre Eide)	469 (501)
Martin Luther og musikken (Ove Kr. Sundberg).....	480 (512)
Døvekirken i Trondheim – et 90-årsjubileum (Per Walle).....	489 (521)
Gudstjenst i tiden (Ninna Edgardh).....	504 (536)
Å minnes Maria – med Luther og Grundtvig (Synnøve Sakura Heggem)	510 (542)

Månedens salme: Opp, gledes alle, gledes no (N13, 7 a + b) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	516 (548)
Felles uttalelse ved avslutningen av året for den felles markering av reformasjonen, 31. oktober 2017 (Det lutherske verdensforbund og Det pavelige rådet for fremme av kristen enhet).....	568
Jeg skammer meg ikke over evangeliet (Helga Haugland Byfuglien).....	570
Evangeliet etter Luther (Halvor Nordhaug).....	572
Ellipsetenkningen i norsk kirkedebatt i 1960-årene (Torleiv Austad).....	575

ORD AV LUTHER VED 500-ÅRSJUBILEET FOR REFORMASJONEN:

Om å være en kristen.....	15
Om Den hellige skrift.....	44
Om lære.....	74
Om dåpen.....	100
Om evangeliet.....	123
Om samvittigheten.....	151
Om Gud.....	172
Om predikanten.....	200
Om kirkehuset.....	236
Om Den hellige ånd.....	263
Om kjærlighet til nesten.....	257 (289)
Om helliggjørelse.....	285 (317)
Om syndenes forlatelse.....	305 (337)
Om nattverden.....	336 (368)
Om kjærlighet.....	362 (394)
Om nattverden.....	394 (426)
Korleis ein husfar skal lære husfolket sitt å be om velsigning morgon og kveld.....	415 (447)
Fra "Om et kristenmenneskes frihet".....	444 (476)
Om gudstjenesten.....	470 (502)
Om Den hellige ånd.....	491 (523)
Om bønn.....	517 (548)
Om rettferdigjørelsen.....	580

SØNDAGSTEKSTEN KIRKEÅRET 2016-17 - 1. REKKE

Samefolkets dag: Matt 5,13-16 (Einar Bondevik).....	16
Såmannssøndag: Luk 8,4-15 (Anne Birgitta Langmoen Kvelland).....	18
Kristi forklarelsesdag: Matt 17,1-9 (Ingvar A. Isene).....	20
Fastelavnsøndag: 1 Kor 13,1-7 (Sjur Isaksen).....	22
Askeonsdag: Matt 6,1-6.16-18 (Gunnar Innerdal).....	45
1. søndag i fastetiden: Matt 4,1-11 (Torstein Eidem Nordal).....	47
Kvinnedagen: Luk 18,1-7 (Anne Grete Listrøm).....	49
2. søndag i fastetiden: Matt 15,21-28 (Stephen Sirris).....	52
3. søndag i fastetida: Luk 11,14-28 (Tore Skjæveland).....	75
Maria Budskapsdag: Luk 1,26-38 (Ingvild Helene Mydske Fallegård).....	77
4. søndag i fastetiden: Joh 11,45-53 (Hilde Barsnes).....	80
Palmesøndag: Joh 12,12-24 (Kjell A. Skartseterhagen).....	101
Skjærtorsdag: Matt 26,17-30 (Torbjørn Holt).....	103
Langfredag: Luk 22,39-23,46 (Per Kristian Sætre).....	104
Påskentatt / Ottesang: Mark 16,1-8 (Sjur Isaksen).....	124
Påskedag: Luk 24,1-9 (Øistein I. Larsen).....	126
2. påskedag: Luk 24,13-35 (Marie Bakkevig Hillesund).....	129
2. søndag i påsketiden: Joh 21,1-14 (Gunnar Innerdal).....	152
3. søndag i påsketiden: Joh 21,1-14 (Torstein Eidem Nordal).....	154
1. mai: Luk 6,31-36 (Stephen Sirris).....	156
4. søndag i påsketida: Joh 16,16-22 (Tore Skjæveland).....	173
5. søndag i påsketiden: Joh 15,1-8 (Ingvild Helene Mydske Fallegård).....	175
17. mai: Luk 1,50-53 (Hilde Barsnes).....	177
6. søndag i påsketiden: Luk 18,1-8 (Kjell A. Skartseterhagen).....	180
Kristi himmelfartsdag: Mark 16,19-20 (Torbjørn Holt).....	206
Sundag før pinse: Joh 15,26-27 (Per Kristian Sætre).....	208
Pinseaften: Joh 7,37-39 (Sjur Isaksen).....	210
Pinsedag: Joh 20,19-23 (Øistein I. Larsen).....	237
2. pinsedag: Joh 16,5-11 (Espen Doksrød).....	239
Treenighetssøndag: Matt 28,16-20 (Gunnar Innerdal).....	241
2. søndag i treenighetstiden: Matt 3,11-12 (Torstein Eidem Nordal).....	266
Sankthansdagen / Jonsok: Luk 1,5-17 (Stephen Sirris).....	268
3. søndag i treenighetstida: Luk 14,15-24 (Tore Skjæveland).....	271
4. søndag i treenighetstiden: Mark 10,17-27 (Ingvild Helene Mydske Fallegård).....	273
5. søndag i treenighetstiden: Jer 23,16-24 (Hilde Barsnes).....	260 (292)
Aposteldagen / 6. søndag i treenighetstiden: Luk 5,1-11 (Kjell A. Skartseterhagen).....	263 (295)

7. søndag i treenighetstiden: Luk 15,1–10 (Torbjørn Holt)	265 (297)
Olavsdagen / Olsok: Joh 12,24–26 (Per Kristian Sætre)	287 (319)
8. søndag i treenighetstiden: Matt 6,19–24 (Sjur Isaksen)	290 (322)
9. søndag i treenighetstiden: Matt 11,28–30 (Øistein I. Larsen)	292 (324)
10. søndag i treenighetstiden: Luk 5,27–32 (Espen Doksrød)	293 (325)
11. søndag i treenighetstiden: Matt 23,37–39 (Gunnar Innerdal)	310 (342)
12. søndag i treenighetstiden – Reformasjonstema 1: Nåden alene: Ef 2,1–10 (NB) (Torstein Eidem Nordal)	312 (344)
13. søndag i treenighetstiden: Matt 25,14–30 (Stephen Sirris)	314 (346)
Vingardsundag / 14. søndag i treeningstida: Matt 20,1–16 (Tore Skjæveland)	316 (348)
15. søndag i treenighetstiden – Reformasjonstema 2: Skaperverket er ikke til salgs: Matt 7,24–28 (NB!) (Ingvild Helene Mydske Fallegård)	337 (369)
16. søndag i treenighetstiden: Mark 7,31–37 (Hilde Barsnes)	340 (372)
Mikkelsmess: Matt 18,1–6.10–11 (Kjell A. Skartseterhagen)	342 (374)
17. søndag i treenighetstiden: Joh 11,17–29 og/eller 30–46 (Torbjørn Holt)	345 (377)
18. søndag i treeningstida: Matt 8,14–17 (Per Kristian Sætre)	367 (399)
19. søndag i treenighetstiden – Reformasjonstema 3: Frelsen er ikke til salgs: 20,45–21,4 (NB!) (Sjur Isaksen)	370 (402)
20. søndag i treenighetstiden: Joh 11,1–5 (Øistein I. Larsen)	372 (404)
Bots- og bønnedag: Luk 13,22–30 (Espen Doksrød)	374 (406)
Reformasjonsdagen: Rom 1,16–17 (Gunnar Innerdal)	395 (427)
Allehelgensdag: Matt 5,1–12 (Torstein Eidem Nordal)	398 (430)
Minnedag: Joh 6,37–40 (Stephen Sirris)	400 (432)
23. søndag i treeningstida: Mark 10,28–31 (Tore Skjæveland)	416 (448)
24. søndag i treenighetstiden – Reformasjonstema 4: Mennesker er ikke til salgs: Matt 18,1–6.10–14 (NB!) (Ingvild Helene Mydske Fallegård)	418 (450)
Domssøndag / Kristi kongedag: Matt 25,31–46 (Hilde Barsnes)	420 (452)

SØNDAGSTEKSTEN KIRKEÅRET 2017-18 – 2. REKKE

1. søndag i adventstiden: Luk 4,16–22a (Kjell A. Skartseterhagen)	445 (477)
2. søndag i adventstiden: Luk 21,27–36 (Torbjørn Holt)	447 (479)
3. søndag i adventstida: Luk 3,7–18 (Per Kristian Sætre)	449 (481)
Julaften: Luk 2,1–20 (Øistein I. Larsen)	471 (503)
Julenatt/ottesang: Matt 1,18–25 (Espen Doksrød)	474 (506)
Juledag: Joh 1,1–14 (Gunnar Innerdal)	492 (524)
2. juledag (Stefanusdagen): Matt 10,16–22 (Torstein Eidem Nordal)	495 (527)
Nyttårsaftnen: Joh 14,27 (Stephen Sirris)	497 (529)
Nyttårsdag / Jesu namnedag: Matt 1,20b–21 (Tore Skjæveland)	523 (555)
Kristi openberringsdag: Luk 2,40–52 (Turid Skorpe Lannem)	525 (557)
2. søndag i åpenbaringstiden: Mark 1,3–11 (Knut Hallen)	527 (559)
3. søndag i åpenbaringstiden: Joh 4,4–26 (Liv Hegle)	584
Såmannssøndag: Rom 10,13–17 (Gunnar Johnstad)	586
Kyndelsmesse: Luk 2,22–40 (Silje Sørebo)	588

FRA BOKFRONTEN:

Egil Sjøstad: <i>Carl Fr. Wisløff: Presten som ble misjonsfolkets professor</i> (Bernt Torvild Oftestad)	13
Rowan Williams: <i>Det kristne livet – dåp, bibel, nattverd, bønn</i> (Morten Erik Stensberg)	72
Hans Johan Sagrusten: <i>Det store puslespelet II: Mysteriet i mumiemaska</i> (Årstein Justnes)	202
Helge Simones: <i>En Gud for de mange. Tolv teser om hvordan kirken skal vinne folket tilbake</i> (Gunhild M. Hugdal)	264
Heinz Schilling: <i>Martin Luther. Rebell i en brytningstid</i> (Anders Aschim)	258 (290)
Kari Fure: <i>Flukten fra Syria & Irak</i> (Eyolf Berg)	305 (337)
Marius Timmann Mjaaland: <i>Systematisk teologi</i> (Andreas Døvik)	308 (340)
Marianne Bjelland Kartzow (red.): <i>Lukas. Undring og utfordring</i> (Inge Westly)	363 (395)
Erling J. Pettersen: <i>Gud sett nedenfra</i> (Morten Erik Stensberg)	364 (396)
Geir Hellemo: <i>Livet i Salmenes bok. 40 betraktninger</i> (Kristin Joachimsen)	391 (423)
Magnus Malm: <i>Samtidig</i> (Morten Erik Stensberg)	518 (550)
Marita Bjørke Ådland: <i>Bibelforteljingar for barn / Bibelfortellinger for barn</i> (Svein Tindberg)	520 (552)
Tarald Rasmussen og Ola Tjørhom (red.): <i>Reformasjonen i nytt lys</i> (Morten Erik Stensberg)	581

TEMANUMRE:

Forsoning	nr. 7
Det hellige rommet	nr. 9
Skaperverket	nr. 12
Selvmordsforebygging	nr. 16
500 år reformasjon	nr. 18
Beredskap	nr. 19
Gudstjeneste i tiden – et preludeum	nr. 21

FRA BOKFRONTEN

BIBELN GUDS ORD REVIDERT UTGAVE 2017

ISBN: 9788278391099 (ETC.)

Bibelforlaget har nylig gitt ut en revidert utgave av *Bibelen Guds Ord*, opprinnelig publisert i 1997 (heretter BF97). BF97 ble opprinnelig markedsført som ”den norske King James-utgaven” og er fortsatt kjent som det på folkemunne. Fra utgiverens side er forbindelsen til King James først og fremst at de følger det samme konkordante oversettelsesprinsippet, og at de bygger på det samme tekstgrunnlaget (Textus Receptus). Geir Otto Holmås mener også (i TTK 3 (2010) 160–180) at BF97 er blitt laget under en direkte påvirkning av den nye King James-oversettelsen (NKJV) fra 1982. Det er altså flere koblingspunkter mellom tradisjonene fra King James og BF97.

HVA ER NYTT?

I et intervju med *Vårt Land* 31.8.17 oppgir hovedredaktør Leif Jacobsen flere detaljer om den nye revisjonen. Jacobsen forteller her at revisjonen er resultatet av ti års arbeid. Antall endringer oppgis til 15 000. En god del av disse endringene består av endringer i enkeltord og ellers i en forenkling av teksten, men oversetterne har også vurdert presisjonen og valgt andre oversettelser flere steder. 2017-utgaven er altså en større end-

ring en den språklige revisjonen oversettelsen fikk i 2007. Uansett er det nær sammenheng mellom ”språkendringer” og innholdsmessige endringer; enhver språkendring påvirker også forståelsen av tekstens innhold. Bibelforlaget har ikke gitt ut en oversikt over hvilke tekster som er endret, verken på deres nettsider eller i annen form. Antallet endringer tilsier at BF97/17 er en relativt grundig revisjon. Til sammenligning ble Bibelselskapets NO78 i revisjonen av 1985 justert på omkring tre hundre steder. Ifølge Bibelforlagets forlagssjef, Svein Andersen, var det en svakhet ved BF97 at det bare var teologer som sto bak, og revisjonsgruppen har denne gangen bestått av en gruppe på fire-fem språkrektorer. Teamet som har revidert oversettelsen, har bestått av Norvald Yri, Leif Jacobsen, Sten Sørensen, Lise Cathrine Baller, Kjersti Briså Daoud, Hanna Deborah Geitz og forlagssjef Andersen. Avdøde Ingulf Diesen var også med i arbeidets første år. I forordet til BF97/17 fremheves det et hensyn både til mottakerspråket og til ”nøyaktig” oversettelse: ”Bibelforlagets reviderte utgave har fortsatt å legge vekt på et moderne språk, samtidig som vi har bestrebet oss på å gjengi en så nøyaktig oversettelse fra grunntekstene som det er mulig i dagens skrivemåter.”

Siden BF97 først ble publisert, har Bibelselskapet kommet ut med en ny oversettelse på markedet. I revisjonsprosessen (til *Bibelen Guds Ord*) må det har vært naturlig å forholde seg til arbeidet bak Bibel 2011. For enhver revisjon er det også naturlig å vurdere kritikk, og eventuelt ta hensyn til denne. I den grad BF97/07 er blitt utsett for faglig kritikk, er det først og fremst gjennom en artikkel av Geir Otto Holmås (TTK 3 (2010): 160–180). I hvilken grad har Bibelforlaget tatt hensyn til kritikken fra Holmås? Og kan man spore en tilnærming mot Bibel 2011?

Av plasshensyn blir jeg nødt til å ta enkelte utvalg, og velger her å legge vekt på det som er nytt i BF97/17 ift. den tidligere utgaven.

KONKORDANS I ROMERNE 12,1

I Holmås' artikkel vurderte han hvorvidt det konkordante oversettelsesprinsippet tas ut i praksis i BF97/(07). Det konkordante oversettelsesprinsippet legger opp til at man i utgangspunktet skal gjengi ett ord i kildeteksten med ett ord i mottakerspråket (Jfr. betegnelsen "ord-for-ord"). Konsistens blir derfor særlig viktig. Holmås' vurdering er at "graden av konkordans varierer mye" i BF97, og hevder også at den språklige revisjonen BF97 gjennomgikk i 2007, bare har bidratt til å forsterke inntrykket av en inkonsekvent gjennomføring av dette oversettelsesprinsippet. Konkordans består også i å legge seg nær kildetekstens setningsstruktur. Man prioriterer dermed kilde-språket over mottakerspråket, og det kan føre til formuleringer som oppleves unorske og fremmedartede. Holmås gir flere eksempler på dette og hevder det ikke er dekkende å si at BF97/07 er i samsvar med moderne språkfølelse. Ett eksempel er Rom 12,1, som i BF97/07 oversettes: "Jeg oppmuntrer dere derfor, brødre, ved Guds barmhjertighet, at dere framstiller deres legemer som et levende offer." Holmås påpeker her at korrekt norsk er "oppmuntre noen *til å*", ikke "oppmuntre noen *at*". Denne teksten er endret i BF97/17, men overraskende nok er den nye teksten av samme slaget: "Jeg ber dere derfor på det sterkeste, søsken, ved Guds barmhjertighet, at dere framstiller deres kropp som et levende, hellige og velbehagelig offer for Gud." På norsk heter det "å be *om*", og ikke "be *at*". Samtidig kan man undre seg over hvorfor oversettelsen ikke har fulgt den greske setningsstrukturen når gresk og norsk syntaks i dette tilfellet sammenfaller: Verb som uttrykker vilje og ønske krever ofte en infinitiv på gresk. Verbet som ligger bak oversettelsen "jeg ber", er det greske *parakalēō* (oppfordre, be [innstendig], formane). I den greske teksten er dette utfyllt med en infinitiv (*parastēsai*) som i BF97/17 er oversatt til "dere framstiller". En direkte oversettelse av setningen ville fungert bra på norsk: "Jeg ber dere på det sterkeste, søsken, ved Guds

barmhjertighet, om å framstille deres kropp ... " I oversettelsen er setningen også fylt med unødvendige småord og gjentakelser som ikke finnes i kildeteksten: "At" står ikke i kildeteksten. "Dere" blir gjentatt og gjengitt to ganger, og dette er kun nødvendig fordi man i oversettelsen velger å *omskrive* den greske infinitiven. Konsekvensen av disse valgene er at teksten verken er konkordant eller i tråd med naturlig, norsk språkføring. Holmås viser at det "florerer av slike feil" i BF97/07. Det har antagelig hatt sin effekt å inkludere språkredeaktører i revisjonsprosessen, men i dette tilfellet kan man ikke spore noen utvikling mot det bedre.

OPPMUNTRING OG FORMANING

Endringene av enkeltord i denne teksten har heller ikke medført en høyere grad av konkordans (konsistens) enn tidligere. Eksempelvis har man endret oversettelsen av *parakalēō* fra "oppmuntre" til "be" i teksten sitert ovenfor (Rom 12,1) til tross for at det samme ordet gjengis som "formane" ellers i Romerbrevet (15,30; 16,17). Hvis man vurderer oversettelsen av *parakalēō* utover tilfellene i Romerbrevet, ser man at endringene i BF97/17 enkelte ganger bryter konkordansen fra BF97/07. Eksempelvis var *parakalēō* i BF97/07 konsistent gjengitt med "formane" i tilfellene i Første Korinterbrev (1 Kor 1,10; 4,16; 16,15). I BF97/17 gjengis ordet derimot som "be innstendig" i 1 Kor 4,16, og ellers med "formane" i de andre tilfellene (1 Kor 1,10; 16,15). Hva som motiverer endringen i 1 Kor 4,16 sammenlignet med de andre tilfellene, er ikke lett å forstå. Endringen bryter også med prinsippet om konkordans.

TEOLOGISK OVERSTYRING

En sammenligning av den forskjellige gjengivelsen av Rom 12,1 røper flere forskjeller mellom BF97/07 og BF97/17. I BF97/17 er "legeme" erstattet med "kropp", og dette er gjort konsekvent i gjengivelsene av alle de tolv tilfellene av det greske substantivet *sōma* i *textus receptus*. Ordet "legeme" er ikke lenger i bruk i dagligtalen, og slike oppdateringer er viktige for oversettelser som ønsker å bruke et moderne språk. Likevel har man beholdt det arkaiske "enbåren", men

utelukkende i de kristologiske tekstene (Joh 1,14.18; 3,16.18; 1 Joh 4,9) og i Hebr 11,7, som også har en kristologisk forbindelse. I Luk 7,12 og 8,42 gjengis dette derimot som "eneste", og som "eneste barn" i Luk 9,38. Betydningen av *monogenēs* i sin opprinnelige kontekst er "eneste", "unik", "eneste av sitt slag", og betydningen "enbåren" – dvs. "eneste fødte" – ble utviklet gjennom den kristologiske dogmedanningen. I dette tilfellet er det tydelig at Bibelforlaget lar hensynet til teologihistorien og bibeltradisjonen overstyre hensynet til ordets historiske betydning, konkordans og moderne språk.

KJØNNSINKLUDERENDE SPRÅK

En særlig viktig endring i BF97/17 er innføringen av kjønnsinkluderende språk. I BF97/07 er det greske flertallsordet *adelphoi* gjengitt med "brødre", mens det samme ordet er gjengitt med "søsken" i BF97/17. I den antikken konteksten kunne *adelphoi* (ordrett: "brødre") også referere til kvinner. Samtidig er det klart at reflekterer Bibelens språkbruk de patriarkalske strukturene i datidens samfunn. Dette aspektet tilsløres i oversettelsen når man velger å oversette *adelphoi* til "søsken". En konsistenssjekk av gjengivelsen av *adelphoi* i Romerbrevet viser imidlertid at også

dette prinsippet er inkonsekvent gjennomført. I flere tilfeller (Rom 1,13; 9,3; 10,1; 11,25; 15,15; 16,14) er flertallsordet gjengitt som "brødre", men "søsken" i andre tilfeller (Rom 7,1.4; 8,12.29; 15,14.30; 16,17). Mest påfallende er det at ordet gjengis som "søsken" i Rom 15,14, men i verset etter som "brødre"! Ut fra disse tilfellene er det ikke lett å utlede et overordnet prinsipp som kunne rettferdiggjøre differensieringen, som f.eks. at Paulus kun refererer til eller henvender seg til menn i tilfellene hvor det oversettes med "brødre". Det kjønnsinkluderende språket viser at BF97/17 har lagt seg nær Bibel 2011 selv om dette kommer i en langt mer moderat form i BF97/17. Det er overraskende at Bibelforlaget ikke opplyser bibelleserne om denne nyskapingen.

SEX I BIBELEN

En annen nyskaping i BF97/17 er innføringen av begrepene "seksuell umoral" og "sex". I 1 Kor 6,9 forteller Paulus at de urettferdige ikke skal arve Guds rike, og lister deretter opp dem han mener faller inn under denne kategorien. Tabellen nedenfor gir en oversikt over gjengivelsen av 1 Kor 6,9b i BF97/07, BF97/17 og Bibel 2011.

BF97/07	Verken <u>de som lever i hor (pornoī)</u> , eller avgudsdyrkere eller ekteskapsbrytere eller <u>menn som lar seg bruke til unaturlig utukt med menn (malakoi)</u> , eller <u>menn som driver utukt med menn (arsenokoitai)</u>
BF97/17	Verken <u>de som lever i seksuell umoral (pornoī)</u> , avgudsdyrkere, ekteskapsbrytere eller <u>bløtaktige*</u> som <u>lar seg bruke til unaturlig sex (malakoi)</u> , eller <u>menn som går til sengs med andre menn (arsenokoitai)</u> , 3 Mos 18,22; Rom 1,27; Gal 5,21 *feminiserte menn. Gresk: <i>malakos</i> , en bløt, myk
Bibel 2011	Verken <u>de som driver hor (pornoī)</u> , de som dyrker avguder, eller de som bryter ekteskapet, verken <u>menn som ligger med menn (arsenokoitai)</u> eller <u>som lar seg ligge med (malakoi)</u>

I gjengivelsen av flertallsord *pornoï*, er det uten tvil BF97/17 som er mest eksplisitt med henblikk på det seksuelle. Oversettelsen er helt legitim, men dette er likevel det eneste tilfellet hvor BF97/17 gjengir ordet så eksplisitt med henblikk på det seksuelle, andre steder blir det gjengitt ”[de/dem som] lever i hor” (1 Kor 5,9.10.11; Ef 5,5; Åp 21,8; 22,15), ”horkar”/”horkarer” (1 Tim 1,10, Hebr 12,16; 13,4). Oversettelsen av *mala-kos* er debattert i oppslaget i *Vårt Land* 31.8.17. Ordet betyr ”myk” eller ”bløt”. I BF97/07 forklares dette ene ordet med ti ord i oversettelsen. I BF97/17 forklares ordet med åtte ord. Bisetningen i oversettelsene (BF97/07: ”som lar seg bruke til unaturlig utukt med menn”; BF97/17: ”som lar seg bruke til unaturlig sex”) står ikke i kilde-teksten. Å forklare teksten så tydelig for leseren er stikk i strid med det konkordante prinsippet. Kildeteksten er implisitt, mens oversettelsene tydeliggjør og forsterker det seksuelle aspektet. Her kunne man i stedet hatt en forklarende note og gitt en fortolkning der i stedet for å ta fortolkningen inn i bibelteksten. Der kunne man forklart ordet for en moderne leser som muligens ikke forstår det på samme som de opprinnelige tilhørerne gjorde. Gjengivelsen i Bibel 2011 er også tydeliggjørende og legger vekt på det seksuelle, men på en mindre eksplisitt måte.

PARATEKST

BF97/17 skiller seg ellers ut fra BF97/07 og Bibel 2011 ved bruk av parateksten, og her ved forklarende fotnoter og kryssreferanser. I BF97/17 plasseres notene og kryssreferansene direkte under teksten (Jfr. tabellen ovenfor). En leser kan føle at den nesten er en del av teksten. Parateksten ledsager bibelteksten og kan være et effektivt virkemiddel for å styre leseren mot en fortolkning. I dette tilfellet viser den til andre tekster som omtaler homoseksuelle handlinger på en negativ måte. De tydeliggjørende endringene i BF97/17 tilsier at bibelutgiverne ikke ønsker å overlate noe til tilfeldighetene: Det skal komme tydelig frem hva Bibelen sier om homoseksuelle handlinger. Hovedredaktør Jacobsen understreker (VL 31.8.17) at oversetterne ikke har noe ønske om å skjerp striden om homofili. Det er

ingen grunn til å betvile dette, men det er naturlig å tolke endringene som en reaksjon mot debatten i DnK og kirkemøtets vedtak om likekjønnet vigsel. Bruddet på det konkordante oversettelsesprinsippet og den aktive bruken av parateksten gjør dette til en naturlig tolkning.

I den nye utgaven finner man et mer omfattende noteapparat, bl.a. signalisert med et stjernetegn som eksempelvis kan gi informasjon om andre oversettelsesmuligheter. Dette virker noe tilfeldig gjennomført. Eksempelvis er ordet *parakaleō* er gjengitt med ”formane” i 1 Tim 2,1, etterfulgt av et stjernetegn som oppgir at ordet også kan gjengis som ”oppmuntre”. I de 18 andre forekomstene av dette ordet i NT får man derimot ikke denne opplysningen. I Filem 9 er ikke dette nødvendig i og med at ordet her er gjengitt med ”oppmuntre”. Dette er for øvrig det eneste tilfellet hvor ordet *parakaleō* er gjengitt på denne måten, noe som også er i strid med prinsippet om konkordans. Den tilfeldige gjennomføringen av oversettelsesmetoden og noteapparatet etterlater et inntrykk om at mange av valgene i oversettelsene er styrt av tilfeldigheter. En styrke med det nye noteapparatet er likevel at det ofte opplyser om lesemåter hvor textus receptus atskiller seg fra majoritetsteksten, tekstutgavene fra United Bible Societies (3. utg.) og Nestle–Aland (26. utg.). Dette gjør det åpenbart lettere for vanlige bibellesere å forstå hvorfor selve bibelteksten er forskjellige i de ulike norske bibeloversettelsene som da forholder seg til et noe ulikt tekstgrunnlag.

NOEN TENDENSER

Disse utvalgte eksemplene viser noen tendenser i oversettelsen. Bibelforlaget har lagt seg nær Bibel 2011 i noen tilfeller. Mange steder bærer oversettelsen preg av unaturlig norsk språkføring. Graden av konkordans varierer svært mye. Bibeloversettelsen er en teologisk konservativ oversettelse, og dette er synlig i oversettelsesvalgene som er tatt. Det er alltid berikende for en bibelleser å lese flere bibeloversettelser. Det skaper en bevissthet om at de ulike oversettelsene har ulike hensikter og er styrt av forskjellige hensyn og interesser. Les, og vurder selv!

Morten Klepp Beckmann

SØNDAGSTEKSTEN

NILS-TORE ANDERSEN - HILDE BARSNES

KRISTI FORKLARELSESDAG - FASTELAVNSSØNDAG

KRISTI FORKLARELSESDAG

4. FEBRUAR 2018

Evangelietekst: Mark 9,2–13

Lesetekster: 2 Mos 3,1–6 / 2 Pet 1,16–18

Liturgisk farge: Grønn

Kristi forklarelsedag er et høydepunkt i skildringene av Jesu herlighet. Denne søndagen avslutter åpenbaringstiden. Neste søndag markeres overgangen fra åpenbaringstiden til fastetiden.

Åpenbaringstidens tema har gjennom ulike tekster belyst Kristi åpenbaring. I søndagens tekst forklares og åpenbares Jesu herlighet i hele sin fylde for Peter, Jakob og Johannes på et fjell. Noen mener det må ha vært på Tabor, men den gang var det visstnok en liten by på toppen av Tabor. Ikke var Tabor veldig høyt heller, slik teksten antyder det. Mest sannsynlig må det ha vært snakk om Hermon, fjellet som er ”svært høyt”, over 2700 meter. Nå er spørsmålet om hvilket fjell Kristi forklarelse skjedde på, av mindre betydning. Det viktige er at det skjedde på et

fjell. For fjellet eller ”berget” har i både Det gamle testamente og Det nye testamente symbolsk betydning som et sted hvor Gud åpenbarer seg. Bibelstedene som bekrefter det, er mange. Noen av de viktigste begivenheter på ”fjellet” er f.eks. stedet hvor Jesus valgte seg ut sine tolv disipler, stedet der Jesus ba, underviste og gjorde under, og der han han ga oss misjonsbefalingen. Nevnes kan også at det var på en fjellhøyde at Jesus ble korsfestet, og det var fra Oljeberget himmelfarten fant sted.

Det er særlig ett av de mange versene i dagens evangelietekst, jeg ønsker å minne om i min preken denne søndagen: ”Dette er min Sønn, den elskede, i ham har jeg min glede. Hør ham!” Stemmen lød fra skyen, symbolet på gudsnær-
været, og ordene er gjengitt hos både Matteus og Markus. Stemmen fra skyen er i seg selv et spennende symbol som har engasjert mystikere opp igjennom kirkehistorien. Hvorfor skyen eller tåken, der hvor man mister synet og retningssansen, men likevel kan være så nær det man søker? Guds nærvær som en sky beskriver godt hvordan den troende har det. Vi ser ikke, men aner. Vi vet ikke alltid retningen, men merker et nærvær. Kanskje forfynnelsen denne søndagen kunne bli en vekkende utfordring om å lytte til Guds sønn og finne sin glede i ham. Hør hva Guds Sønn, Jesus Kristus, har å si til deg i din livssituasjon. Hør hva han har så si om veien til det gode landet. Lytt til hans formaninger i den gode boken.

La hans ord være lys på din sti og lykt for din fot, så skal du nå frem. Det er mange høyrøstede røster i livssynpluralismens tid. Det er mange som roper: Hør på meg. Livssynsmarkedet er stort og mangesidig. ”Hør på Jesus Kristus”, sier teksten til oss. Han er autoriteten i alt som har med mitt forhold til Gud å gjøre. Det er han som har åpenbart Gud, og som har vist oss hvem Gud er.

Jeg tror det er i en gammel revy av Aage Reiter at denne teksten forekommer:

Vi velger så pent demokratisk en Gud som er som vi vil.

Da gjør det ikke så meget om han er den Gud som er til

Dette lille diktet kan vel stå som en overskrift over mye av vår tids tenkning om Gud? Hvis Gud ikke er slik jeg ønsker, så vil jeg ikke ha noe med ham å gjøre, tenker og sier mange. Det ligger ikke bare komikk i forsnakkelsen til han som en gang sa: ”Hvis Gud lever og jeg vil, så skal jeg komme til søndag”. Gud er der bare i mitt liv, så lenge jeg finner det tjenlig og behagelig. Og jeg bestemmer selv hvordan Gud er og skal være! Hvor ganske annet det lyder i den gamle Petter Dass-salmen:

Gud er Gud om alle land lå øde,

Gud er Gud om alle mann var døde.

Gud er, uansett hva jeg måtte mene.

Markus avslører i dagens evangelietekst hvordan den impulsive og aktive Peter enda en gang trækker i salaten med spørsmål om å få være hyttebygger. ”Peter tok til orde og sa til Jesus: Mester, det er godt at vi er her. Om du vil, skal jeg bygge tre hytter, en til deg, en til Moses og en til Elia... ” Men Peters impulsive og rørende geskjeftighet får seg en trøkk. Lykkestunder skal ikke fryses fast i salig nytelse. Hvis Peter skulle regne opp ”stjernestundene i sitt liv”, ville helt sikkert opplevelsen på fjellet rage blant de høyeste. Men snart gikk veien ned fra fjellet, til møte med ondskapen og lidelsen. Kanskje har vi både som enkeltmennesker og som menighet stunder vi vil kalle for ”stjernestunder”. Gode opplevelser. De skal vi takke for og glede oss over. Og så skal disse opplevelsene gis oss ballast til å møte hverdagens utfordringer og vanskeligheter. De møtte Peter

raskt da han var tilbake i dalen. Sterke møter med Kristus som vi kan få når vi feirer gudstjeneste, ved nattverdbordet, i vårt bønneliv, når vi bærer barn til dåpen eller hva det nå måtte være, skal styrke oss i vårt trosliv og gi oss den kraft som skal bære oss gjennom de tunge opplevelsene. For de kommer til oss alle. Vi kan ikke bli værende i lykkestundene. Men de skal fortelle oss at Gud vil være vår bolig, vårt ly og vårt vern, - uansett!

Både Matteus og Markus forteller at både Elia og Moses viste seg for dem på fjellet. Moses representerer Thoraen (Dvs. Loven). Elias representerer profetene (Dvs. resten av GT). Sammen representerer de to hele fylden av Guds forberedende frelsesplan i Det gamle testamentet. Den planen som Gud der på fjellet åpenbarte profetisk, er det som nå skal fullbyrdes og fullendes. Og det er åpenbart grunnen til dette strategiske ”samrådsmøtet” som vi leser om. Markus sier riktignok ikke hva det var de tre snakker om. Men det sier Lukas når han beretter om dette møtet på fjellet. De snakket om Jesu død, som han skulle fullbyrde kort tid senere i Jerusalem, forteller Lukas. Det gir en spennende utfylling av møtet på fjellet og i søndagens navn ”Jesu forklarelse”. Under sitt jordliv ga Jesus avkall på den himmelske herlighetsskikkelsen sin og tok på seg en jordisk tjenerskikkelse. Jesus gikk mot kors og død, men av og til, slik som her på fjellet, lot han disiplene få se det egentlige himmelske utseendet sitt. ”Jesus ble forvandlet for øynene på dem, og klærne hans ble så skinnende hvite at ingen som bleker klær her på jorden, kan få dem så hvite.”

Og dette er altså meningen med uttrykket ”Jesu forklarelse”. Jesus fremstår som den han her. Det ble et hellig øyeblikk og Peter skriver i søndagens lesetekst at vi ”*var øyenvitner og så hans guddommelige storhet. For han fikk ære og herlighet av Gud, sin Far, den gang røsten lød over ham fra den høyeste herlighet: 'Dette er min Sønn, den elskede, i ham har jeg min glede.' Vi hørte selv denne røsten fra himmelen da vi var sammen med ham på det hellige fjellet.*”

Og den gammeltestamentlige leseteksten taler om de hellige øyeblikk og de hellige steder. Til tider undrer jeg meg om vi i vår tid har noe vi vil kalle for hellig. Har vi noen møteplasser hvor

Gud på en spesiell måte kommer oss nær og hvor Jesus åpenbarer seg for oss slik at stedet og øyeblikket blir hellig? Har vi mistet noe når det hellige blir det vanlige og alminnelige? Vi har en utenlandsk katolsk kvinne som ofte er tilstede i vår gudstjeneste. Jeg gripes av hennes respekt for hellighet ved møte av korset, ved nattverden og i syndsbejennelsen. Det er noen møteplasser som bør få preg av det hellige, steder hvor Jesus på en spesiell måte åpenbarer seg for oss.

NILS-TORE ANDERSEN
FHV. GENERALSEKRETÆR I
MISJONSALLIANSEN
NILSTORE@ONLINE.NO

FASTELAVNSSØNDAG

11. FEBRUAR 2018

Prekentekest: Joh 12,20–33

Lesetekster: Jesaja 53,1–5 / 1 Kor 1,18–25

Fortellertekst: Mark 8,27–38

Liturgisk farge: Grønn

HERRE, VI VIL GJERNE SE!

Vi vil så gjerne se! – se for å forstå, se for tro, se for kunne bekrefte ting som virkelige. Veldig mange ting i vår verden oppfatter vi ved å se, også det som faktisk ikke er virkelig, men bare tilhører det vi kaller den virtuelle virkelighet. Hvordan avgjør vi hva som er virkelig og oppleves sant og genuint? – at ord blir til handlinger, og at vi kan gjøre erfaringer? Veldig sjelden opplever jeg i møte med et menneske at det å se personen forteller meg mest om hvem dette menneske er, selv om det helt klart sier en del. I denne fortellingen er det stemmen som gir oss både forklaring og forståelse, Jesu stemme, og stemmen fra himmelen, selv om bare Jesus hører hva som blir sagt. Denne søndagen inviteres vi til å bruke våre sanser til å se og høre, til å kjenne på og la oss berøre, til å se med nye øyne inn i mysteriet gjennom vårt hjertes blikk, se med hjertes øyne inn i mysteriet der den aller viktigste hendelsen, selve forvandlingen skjer nettopp i det vi ikke ser.

LESETEKSTENE

I jesajateksten er det også temaet tro som møter oss aller først, sammen med bilde av spiren som vokser – et rotskudd av tørr jord, som tar på seg menneskers plager og synder og frelser oss. Teksten fra 1 Kor setter fokus på at det ikke er visdom som fører oss til Gud, men at det er ved tro, og at i korset ligger Guds kraft for alle som tror. Slik leder begge tekstene fint opp til evangelieteksten i både tematikk og bilder og kan tas inn for å

trekke de lange linjene.

TEKSTEN

Timen er kommet. Vi er inne i den siste tiden av Jesu virke. Vi ser at Jesus aksepterer sin skjebne og har en siste appell til folkemengden som er delt i spørsmålet på om hvorvidt han er Messias eller ikke. Vi får også høre at det er noen grekere der. Josefus har også skrevet om at det er gudfryktige hedninger som kommer til Jerusalem for å feire påske. De ironiske ordene fra fariseerne i vers 19 blir oppfylt med én gang: "Der ser dere at ingenting nytter. All verden løper etter ham." Det spiller også tilbake til folkemengdens spørsmål i 7,35: "Vil han kanskje reise ut til våre landsmenn blant grekerne og undervise grekere?" Deres nærvær viser også frem imot overgangen fra evangelisering kun blant jøder og samaritaner til utvidelsen som også gjaldt hedningene.

Vers 24: "Om ikke hvetekornet faller i jorden og dør ..." Dette utsagnet finner vi også i 1 Kor 15,36. Det er trolig et vanlig ordtak Johannes har brukt om Jesu død. Han bruker det ved å legge vekt på det faktum at om frøet blir alene og ikke kommer i kontakt med jord, da skjer det ingenting. Bare Jesu død gjør frelsen mulig for andre. Fellesskapet av kristne vil heller ikke bli igjen alene etter at Jesu død, men gå inn i en ny relasjon til ham og Faderen.

Vers 25: "Den som elsker sitt liv skal miste det ..." Dette utsagnet finnes i mange varianter i for eksempel Luk 9,24.33.17; Mark 8,35; Matt. 10,39; 16,25. I den synoptiske konteksten blir det knyttet til lidelse og tap av disippelskap og etterfølgelse. Johannes kan også ha hatt kristnes fremtidige lidelser i tankene her (Joh 15,18–21).

Vers 26: "der jeg er, skal også min tjener være ..." Identiteten til Jesus og hans etterfølgere blir lagt vekt på i avskjedstale (Joh 13,13.16 og 15,20). Dette verset er et ekko av Mark 8,34. Konklusjonen er at "Den som tjener meg, skal gi Far ære," og det kommer igjen i kjærlighetspråket i avskjedstale (14,23 og 16,27). For Far selv elsker dere, fordi dere har elsket meg og trodd at jeg er kommet fra Gud. "Og når jeg blir løftet opp fra jorden ..." er den tredje forutsigelsen om Jesu lidelse, død, oppstandelse og kom-

mer som fokus i en offentlig uttalelse om at Jesus skal bli "løftet opp", med en endelig oppfordring til tro.

Vers 27–30: Den andre "nå"-delen av kapitlet minner oss klart om Getsemane-historien hos synoptikerne, Mark 14, 34–36: "Far la ditt navn bli herliggjort!" For Johannes uttrykker dette enheten mellom Jesus og Guds vilje. Jesus vil herliggjøre Gud på korset og vil til gjengjeld bli herliggjort av Faderen. "... en røst ..." – folkemengden som ikke kan "høre" Guds svar til Jesus, tror det er stemmen til en engel eller torden de hører. Som i bønnen i Lasarus-fortellingen er den brukt som et eksempel for folket. Vers 30: "Da sa Jesus: 'Denne røsten lød ikke for min skyld, men for deres.'" Johannes har på denne måten tatt fram en annen tradisjon enn den private bønnen i Getsemane vi kjenner fra synoptikerne, og gjort det til en offentlig manifestasjon av Jesu lydige tjeneste for Gud.

Vers 31: "Nå felles dommen over denne verden, nå skal denne verdens fyrste kastes ut." Dommen ender i korsfestelse. Torden fra en guddommelig stemme i forrige vers bærer også overtoner om Gud skal komme på dommens dag for å kaste denne verdens fyrste ut. Her bruker Johannes "verden" ikke som objekt for Guds kjærlighet som i Joh. 3, 16, men som symbol på alt som er fiendtlig og mangler tro på Gud (Joh 8,24; 15,18–19). Satan som den som styrer verden i opposisjon til Gud er et hyppig motiv i jødisk apokalyptikk. Men Johannes bruker bare Satan for å fortelle om Judas' svik (Joh 6,70; 13,2) og i utsagnene om Jesu seier (14,30; 16,11).

Vers 32: "Og når jeg blir løftet opp fra jorden, skal jeg dra alle til meg." Tidlig kristen tradisjon hadde sett Jesu opphøyelse og hans sete ved Guds høyre hånd som fundamentet for hans kosmiske lederskap. Dette siste utsagnet om Menneskesønnen som snakker om den opphøyde Kristus som skal dra alle til seg, er helt klart en reformulering av den tidlige tradisjonen.

Vers 33: "Dette sa han for å gi til kjenne hva slags død han skulle lide." Johannes minner oss her om at Jesu opphøyelse er døden på korset.

PREKEN – TIMEN ER KOMMET FOR FORVANDLING

Denne teksten er spekket med tema og innfalls-vinkler, så det er duket for å finne mange veier gjennom prekenen denne søndagen. Tro er allikevel det som trer frem som et hovedtema. En kan velge å ha fokus på det sanselige, å se og å høre, og la det åpne opp teksten og temaet. Hvordan Gud møter oss midt i vår livserfaringer på godt og vondt er alltid relevant. En annen vei er å utforske temaet visdom: Hva er kunnskap, og hva er visdom? Samtidig har vi hele frelses-verkets mysterium som her forklares og utdypes, og det pekes fremover. Jeg kjenner likevel at hvetekornet og forvandlingens kraft er det som taler sterkest i denne teksten, og som jeg ville valgt som hovedfokus, for så også å trekke inn noen av de andre tingene teksten byr på. Men med så mange bilder og temaer er det allikevel svært viktig å velge ut noe fremfor noe annet.

Noen mennesker sier alltid at alt er mulig! Andre sier oftest at ”jeg tror ikke det kommer til å gå”. Begge grupper har i mange tilfeller de samme muligheter og utfordringer lagt foran seg, men de velger ulikt fokus. Tro handler også om fokus, mot og å kunne se muligheter. Å tro på forvandlingens kraft er en enorm ressurs i livet, og det handler om å koble seg på den visdommen som gjør alt mulig gjennom Kristus. Slik vi hører om i korinterbrevteksten, handler det om en annen visdom enn den klokskapen vi kan lese oss til ellers. Det handler om å se videre og lengre og nettopp koble sammen kunnskapen vi har med oss, med troens visdom og forvandlingens kraft i evangeliet. Fortellingen om hvetekornet er en annerledes fortelling, om en Gud som viser seg for mennesker på en ny og annerledes måte. Det skaper uro og misnøye blant de religiøse lederne, mens mange ser også ut til å like denne Gud som kommer dem i møte, og begynner å følge Jesus. Nettet snører seg derfor rundt Jesus, og det brygger opp til maktkamp mellom det som var

før, og det nye som Jesus representerer. Det nye Jesus representerer er en bevegelse som begynner nedenifra, og ikke ovenfra slik som det var forventet – en bevegelse som spirer frem, og et frø som vokser opp av jorden – gjennom at et lite barn blir født inn i en fattig familie. Slik kommer Jesu frelsesgjerning og tjeneste for hele menneskeheten i fokus fra første stund. Kraften ligger i budskapet og handlingene hans i og måten han lar oss bli kjent med Gud på. Vår Gud er ikke bare allmektig og stor, men også en som kom til vår jord og ble født her. Han vedde sin livsfortelling sammen med våre slik at det kunne bli vår felles fortelling og vei. For ikke så lenge siden skrev jeg denne lille teksten som gir noen andre ord til nettopp dette:

”JEG VELGER DEG”

”Jeg velger deg!” sa den ukjente idet han gikk forbi i natten. Det var som et vinddrag i luften da han kom gående, for så å bli borte igjen. Men noe ble igjen – en undring: Hvorfor meg? Hvem var han? Jeg kjente også en varme som spredte seg i mitt hjerte, som et himmelsk kjærtegn, en gave? Jeg gjentok ordene for meg selv: ”Jeg velger deg,” og det var som om de risset seg inn i mitt hjerte, og den fremmede og jeg valgte på underfullt vis hverandre. Jeg fortsatte min vandring i natten, og litt etter litt lysnet det, og gatene fyltes med mennesker, stemmer og larm. Jeg så ansikter, livsfortellinger komme meg i møte. Jeg kunne kjenne at noe nytt hadde vokst frem inne i meg, og ordene gjentok seg i mitt hjerte: ”Jeg velger deg!”

SALMER – Å PLUKKE FRA

95, 104, 205, 319, 345, 347, 358, 674, 703, 724, 737.

HILDE BARSNES
SJØMANNSPREST I BERLIN
HILDE.BARSNES@GMAIL.COM

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, sokneprest Kjersti Gautestad Norheim og praktikumsleder Fredrik Saxegaard. Bokmeldingsansvarlig: Stipendiat Per Kristian Sætre. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 600,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 825,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>